

Oog en oor voor kwaliteit van leven

**Inventarisatie screeningsinstrumenten voor
slechtziendheid en slechthorendheid bij ouderen**

Oog en oor voor kwaliteit van leven

Inventarisatie screeningsinstrumenten voor slechtziendheid en slechthorendheid bij ouderen

mevrouw drs. A. Leenders
mevrouw drs. W. Arts
mevrouw drs. T. Rietveld

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door:

Provincie Noord-Brabant



© 2010 PON, kennis in uitvoering

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het PON. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van het PON.

PON

Postbus 90123

5000 LA Tilburg

Telefoon: (013) 535 15 35

Fax: (013) 535 81 69

E-mail: info@hetpon.nl

Internet: www.hetpon.nl

Inhoud

1	Inleiding	5
2	Projecten	7
2.1	Projecten gericht op slechtziendheid	7
2.1.1	Oogzorg Nu!	7
2.1.2	Onderzoeksproject 'Oogzorg moet stromen'	7
2.2	Projecten gericht op slechthorendheid	8
2.2.1	Fries Centrum voor Doven en Slechthorenden: voorlichting in verzorgingshuizen	8
2.2.2	Vitalis: dienstverlening voor hoorzorg	8
2.3	Project gericht op slechthorendheid en slechtziendheid	9
2.3.1	Project verpleeghuis de Watersteeg	9
3	Conclusies	10
4	Screeningslijsten	11
4.1	Auditieve screeningslijsten	12
4.1.1	Amsterdamse vragenlijst voor auditieve beperkingen en handicap	12
4.1.2	Hearing handicap inventory for elderly	21
4.1.3	Internationaal onderzoeksinstrument hoortoestel aanpassing	22
4.1.4	Hoorwijzer NVVS van internet	23
4.1.5	De Nationale Hoortest	24
4.1.6	Screeningslijst auditief functioneren van ouderen, verpleeghuis de Watersteeg	24
4.1.7	Vitalis screeningsinstrument in handboek Hoorzorg ouderen onze zorg	26
4.2	Visuele screeningslijsten	30
4.2.1	Vragenlijst voor thuiszorgmedewerkers oogproblematiek	30
4.2.2	VFQ-25	34
4.2.3	Checklist voor herkenning van slechtziendheid	44
4.2.4	Topiclijst Universiteit Maastricht	46
5	Conclusies	48
6	Concept screeningslijst	49
6.1	De screeningslijst voor gehoorproblemen	49
6.2	De screeningslijst voor visusproblemen	50
7	Het vervolg van Oog en Oor	51

1 Inleiding

Het PON voert momenteel het project *Oog en Oor voor kwaliteit van leven* uit. In dit project kijken we welke mogelijkheden er zijn om te komen tot een tijdige signalering van zintuigproblemen bij ouderen. Daarnaast willen we zorginstellingen en de eerstelijnszorg handvatten bieden om de kwaliteit van zorg voor ouderen met een zintuigprobleem te verbeteren. Belangrijke doelstelling hierbij is dat ouderen kunnen blijven deelnemen aan de samenleving.

Maatschappelijke behoefte

Gehoor- en visusproblemen bij ouderen ontstaan vaak langzaam. In veel gevallen merkt de oudere zelf de beperking niet op. Een ander probleem ontstaat wanneer ouderen een beperking wel opmerken maar vinden dat dit hoort bij 'het ouder worden'. De omgeving van de oudere is ook niet altijd even alert of eveneens van mening dat gehoor- en visusbeperkingen eenmaal horen bij ouderdom. Gevolg is dat veel ouderen geen hulpvraag voor auditieve en/of visusproblemen bij zorginstanties neerleggen.

De gevolgen van onbehandelde visuele- en of auditieve beperkingen voor de kwaliteit van leven zijn groot. Uit de LASA-studie (Kramer et al., 2002) blijkt dat slechthorende ouderen meer kans hebben op neerslachtigheid, vaker het gevoel hebben de controle over hun leven te verliezen, meer last hebben van eenzaamheid en aan aantasting van het zelfvertrouwen. Ook ouderen met een visuele beperking ondervinden veel problemen, maar liefst 54 procent heeft last van eenzaamheid. Daarnaast geeft deze groep ouderen aan minder sociale steun te hebben, meer depressieve klachten en meer moeite te hebben om zich aan te passen.

Naast de gevolgen voor de kwaliteit van leven zijn ook de kosten voor de samenleving groot. Uit een studie van Vision2020 (Van den Heuvel, 2006) blijkt dat veel ouderen met visusproblemen geholpen hadden kunnen worden met relatief eenvoudige en goedkope operaties, laserbehandelingen of medicamenten. Wanneer de patiënten vroeger waren gesignaleerd en behandeld had dat een besparing van 715 miljoen euro opgeleverd. Daarnaast hebben visusproblemen ook veel valincidenten tot gevolg, met alle medische kosten van dien.

Momenteel wordt er weinig gedaan om visuele en auditieve problemen onder ouderen aan te pakken. Cliënten moeten zelf een zorgvraag of hulpvraag bij een zorginstantie neerleggen. Om dit te kunnen doen is het essentieel dat de cliënt op de hoogte is van zijn probleem en het erkent. Voor veel ouderen met een visuele of auditieve beperking is dit niet het geval.

De bovenregionale instellingen voor gehoor- en visusproblemen gaan nog steeds in weinig gevallen actief op zoek naar de doelgroep. Ook wordt hun kennis en expertise onvoldoende ingezet om de problematiek in verpleeg- en verzorgingstehuizen aan te pakken.

Prevalentiecijfers in Nederland

In Nederland zijn circa 1.256.000 mensen van boven de 60 jaar slechthorend. Van hen heeft slechts 22% een hoortoestel. Dat betekent dat bijna 80% onnodig slecht hoort. Omdat ook niet iedereen zijn hoortoestel goed gebuikt zal het aandeel slechthorenden dus alleen nog maar hoger liggen.

Wat betreft visuele problemen telt Nederland eind 2006 naar schatting 175.000 slechtzienden en 45.000 blinden. Het overgrote deel van beide groepen is 50 jaar of ouder. Vijftig tot zestig procent van de visuele problemen onder ouderen is te voorkomen (Vision2020) door goede behandeling.

Visuele en auditieve problemen komen dus veelvuldig onder ouderen voor. Tijdige signalering van zintuigproblemen kan een positieve bijdrage leveren aan kwaliteit van leven, aan het terugdringen van eenzaamheid, de gezondheidssituatie van ouderen verbeteren en het beroep op zorg terugdringen. Het is dus heel belangrijk om ouderen met een zintuigprobleem tijdig te bereiken.

Het project Oog en Oor

Het doel van het project Oog en Oor is tweeledig. Enerzijds willen we komen tot een methodiek (of meerdere) waardoor visuele en auditieve problemen bij ouderen tijdig worden gesignaleerd. Anderzijds willen we ervoor zorgen dat ouderen met een (gesignaleerd) probleem de juiste zorg (blijven) ontvangen en dat ze zelf de regie over hun leven kunnen blijven voeren.

Om aan de eerste doelstelling vorm te geven, hebben we geïnventariseerd welke instrumenten nu al bestaan om ouderen op zintuigproblematiek te screenen. Op basis van de geïnventariseerde instrumenten hebben we een eigen conceptscreeningslijst opgesteld. Daarnaast hebben we geïnventariseerd welke projecten, gericht op het verbeteren van de kwaliteit van zorg voor ouderen met een zintuigprobleem, de laatste jaren in Nederland zijn uitgevoerd. De leerervaringen van deze projecten nemen wij mee in het vervolgtraject van Oog en Oor. Deze inventarisaties zijn mogelijk gemaakt door de Provincie Noord-Brabant.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 beschrijven we de projecten die de laatste jaren in Nederland zijn uitgevoerd. Hoofdstuk 2 beschrijft de screeningsinstrumenten op visuele en auditieve problematiek die wij hebben geïnventariseerd. We besluiten het rapport met de screeningslijst die we zelf hebben opgesteld en het vervolg van het project.

2 Projecten

Er zijn in Nederland al een aantal projecten geweest om slechthorendheid en / of slechtziendheid bij ouderen aan te pakken. Deze projecten hebben we geïnventariseerd. De expertise die in deze projecten is opgedaan, gaan we inzetten voor het project Oog en Oor, zodat we het wiel niet opnieuw hoeven uit te vinden.

2.1 Projecten gericht op slechtziendheid

In deze paragraaf beschrijven we projecten die de afgelopen jaren zijn ontwikkeld om visusproblemen bij ouderen te herkennen en/of aan te pakken.

2.1.1 Oogzorg Nu!

Het Ouderenfonds, de Stichting Oogfonds Nederland en de Nederlandse Huisoptici, hebben samen de campagne OogzorgNu! gevoerd. In de campagne die ongeveer een jaar liep (tot eind 2007) is aandacht gevraagd voor vermijdbare slechtziendheid. Verschillende verzorgingshuizen zijn bij het project betrokken geweest. Ook zijn er concrete producten gemaakt die zich richten op mensen met slechtziendheid. Een voorbeeld is een flyer over oogdruppelen.

Wat betekent dit voor het project Oog en Oor?

De flyer over oogdruppelen kunnen we gebruiken voor een eventuele handleiding voor verzorgenden voor het omgaan met ouderen met slechtziendheid.

2.1.2 Onderzoeksproject 'Oogzorg moet stromen'

In 2006 hebben Visio (regionale instelling voor slechtziendheid), Oogziekenhuis Rotterdam, Ergra Low Vision, De Stromen (een overkoepelende instelling voor ouderenzorg) en het iMTA van de Erasmus Universiteit (Institute for Medical Technology Assessment) een project opgepakt om vroegtijdig oog-aandoeningen op te sporen bij ouderen.

Doel was om een screeningsmethode te ontwikkelen, zodat door vroegtijdige opsporing van oog-aandoeningen bijvoorbeeld een valincident of een ernstige verslechtering van het zicht kan worden voorkomen. En daarmee de kwaliteit van leven van te verbeteren. Daarvoor zijn bewoners van 9 verpleeg- en verzorgingshuizen (De Stromen) gevraagd een oogonderzoek te ondergaan. Dit oogonderzoek werd uitgevoerd door een optometrist van Ergra Low Vision. Bij een afwijking wordt de bewoner aan de hand van een vooraf vastgesteld verwijzingsprotocol verwezen naar het Oogziekenhuis (voor een consult bij de oogarts), VISIO (voor begeleiding bij slecht zien of aanpassing van verlichting) of Ergra Low Vision (voor low-vision hulpmiddelen bijvoorbeeld een loep).

Er worden voor en na het oogonderzoek vragenlijsten afgenomen die de kwaliteit van leven en het gebruik van zorg meten. Daarnaast worden de kosten van het oogonderzoek in kaart gebracht, door na te gaan welke (be)handelingen volgen op de verwijzing. De resultaten van het onderzoeksproject Oogzorg moet stromen worden in het voorjaar van 2009 bekend gemaakt. Ook is dan de ontwikkelde screeningslijst beschikbaar.

Wat betekent dit voor het project Oog en Oor?

De toekomstige vragenlijst van het onderzoeksproject Oogzorg moet stromen, zullen wij gebruiken om de validiteit na te gaan van de screeningslijst die wij hebben ontwikkeld.

2.2 Projecten gericht op slechthorendheid

In deze paragraaf beschrijven we de projecten die we hebben gevonden gericht op het ontdekken en aanpakken van slechthorendheid in verpleeg- en verzorgingshuizen.

2.2.1 Fries Centrum voor Doven en Slechthorenden: voorlichting in verzorgingshuizen

In 2006 is het Fries Centrum voor Doven en Slechthorenden (FCDS) begonnen met het geven van voorlichting over slechthorendheid in verpleeg- en verzorgingshuizen. Mede omdat zij uit eerdere bezoeken merkten dat er in verzorgingshuizen weinig aandacht was voor slechthorendheid. In twee jaar tijd zijn 29 verzorgingshuizen bezocht. Vrijwilligers die dit deden werden ervoor opgeleid en waren zelf slechthorend. De voorlichting was bestemd voor bewoners, familie, vrijwilligers en verzorgenden. De voorlichting gaat in op het herkennen van slechthorendheid, gevolgen voor slechthorende en de omgeving, tips voor de omgang en informatie over hulpmiddelen. De aanbevelingen die naar aanleiding van het project worden gedaan, hebben betrekking op het inbedden van hoorzorg in beleid en werkprocessen en het scholen van medewerkers. Daarnaast zijn er twee informatiekaarten bijgevoegd met gespreksrichtlijnen voor goedgehoorden met slechthorenden en andersom. Een voorbeeld van een aanwijzing die in de gespreksrichtlijn wordt gegeven is: zorg dat u naar het licht kijkt zodat het licht op uw mond valt.

Wat betekent dit voor het project Oog en Oor?

De aanbevelingen die door de FCDS zijn gedaan voor het inbedden van hoorzorg in beleid, werkprocessen en scholing kunnen we gebruiken voor het project Oog en Oor. De aanbevelingen zijn wel vrij hap snap; het is geen gestructureerde aanpak om hoorzorg meer vorm te geven. De aanwijzingen die op de informatiekaarten worden gegeven, met betrekking tot het voeren van gesprekken met slechthorenden, gaan we gebruiken in de scholing voor medewerkers van verzorgingsinstellingen.

2.2.2 Vitalis: dienstverlening voor hoorzorg

In het handboek Hoorzorg Ouderen, onze zorg! staat beschreven hoe Vitalis WoonZorg Groep in Eindhoven de dienstverlening voor hoorzorg heeft georganiseerd. Er zijn trajecten uitgezet voor cliënten met en zonder hoor toestel. Deze dienstverlening is toegankelijk voor cliënten in het verpleeghuis, in het verzorgingshuis maar ook voor mensen in aanleunwoningen.

Het handboek voorziet verder in een duidelijke beschrijving van de taken van de verschillende betrokkenen bijvoorbeeld: logopedist, audiologisch centrum, audicien, (verpleeg)huisarts, verzorgenden/verpleegkundigen. In de bijlagen van het boek is een stroomschema van de dienstverlening, concrete protocollen en een scholingsopzet opgenomen. Daarnaast worden aanbevelingen gedaan voor de implementatie van gehoorbeleid in andere organisaties. Deze aanbevelingen gaan onder ander in op:

- Het informeren van alle belanghebbenden.
- Het maken van afspraken met samenwerkingspartners
- Het scholen van medewerkers (inclusief planning)
- Het benoemen van gehoorcoaches
- Het benoemen van vrijwilligers Gehoor
- Het scholen van gehoorcoaches en vrijwilligers Gehoor
- Het evalueren van de implementatie van het gehoorbeleid
- Het borgen van het gehoorbeleid.

Wat betekent dit het voor project Oog en Oor?

De gestructureerde aanpak die Vitalis gebruikt om hoorzorg in te bedden in de werkprocessen willen wij gaan overnemen voor het project Oog en Oor. Verschillende bijlagen zijn zeer bruikbaar. Dit zijn onder andere de notitie voor inbedden hoorzorg in beleid, procedures voor een goede omgang met hoortoestellen voor verzorgenden en informatie voor verzorgenden over accessoires en hulpmiddelen voor slechthorenden.

2.3 Project gericht op slechthorendheid en slechtziendheid

In onze inventarisatie zijn we slechts eenmaal een project tegengekomen dat zich richt op het aanpakken van zowel slechtziendheid als slechthorendheid bij ouderen. Dit is het project in verpleeghuis de Watersteeg in Veghel.

2.3.1 Project verpleeghuis de Watersteeg

In 2004 is het verpleeghuis samen met de bovenregionale instellingen voor zintuiglijke beperking een project gestart om de kwaliteit van visus- en gehoorzorg in het verpleeghuis te verbeteren. Het project bestond uit het screenen van cliënten, het scholen van personeel en het verbeteren van de toegankelijkheid (licht en geluid) van het gebouw. De Provincie en het zorgkantoor gaven extra subsidie om het project (deels) te financieren (zorgvernieuwingsgeld). Het project is in 2006 geëvalueerd.

Uit de resultaten van de screening in het verpleeghuis blijkt eens te meer hoe belangrijk een project als Oog en Oor is. Van de cliënten bleek namelijk 65% een visuele beperking te hebben. En 73% van de cliënten had een auditieve beperking. Slechts 10% van de cliënten had voor een of beide van deze beperkingen een hulpvraag neergelegd bij een zorginstelling.

Wat betekent dit het voor project Oog en Oor?

Bij navraag blijkt dat met de ervaringen van het project weinig wordt gedaan om de problematiek in andere verzorgingshuizen aan te pakken. Als reden hiervoor wordt opgegeven dat het te arbeidsintensief is. Dit onderstreept nogmaals het belang van het project Oog en Oor, waarin we een laagdrempelig instrument willen construeren dat weinig tijdsintensief is in gebruik. De leerervaringen van het project zoals omschreven in de evaluatie gaan we gebruiken.

3 Conclusies

- Er zijn een beperkt aantal projecten geweest (die wij in ieder geval hebben gevonden) waarin screening heeft plaatsgevonden.
- Het project in verpleeghuis de Watersteeg is het enige waarin zowel visuele als auditieve beperkingen zijn gescreend/aangepakt.
- We hebben geen projecten kunnen vinden gericht op thuiswonende ouderen. In het project Oog en Oor willen wij ons ook op deze doelgroep gaan richten.
- Uit de diverse projecten halen we bruikbare onderdelen ten behoeve van het project Oog en Oor. Dit zijn onder andere:
 - . De validering van de screeningslijst.
 - . Informatiekaarten voor de scholing van medewerkers.
 - . De scholingsopzet.

4 Screeningslijsten

Voor het project Oog en Oor willen we op een eenvoudige manier kunnen screenen op slechthorend- en slechtziendheid. We gaan hierbij uit van een eenvoudig toepasbaar instrument in de vorm van een vragenlijstje. Waarvoor geen apparatuur nodig is. Om een geschikt instrument te vinden zijn we gestart met een inventarisatie naar de screeningsinstrumenten die hiervoor nu bestaan.

We hebben een aantal criteria vastgesteld op basis waarvan we de screeningslijsten beoordelen op geschiktheid. Dit zijn:

Het achterhalen van de ervaren handicap

Het gaan ons in dit project niet zozeer om het visus- of gehoorprobleem zelf, maar om wat het doet met de persoon zelf. We willen graag dat iedereen kan participeren. En om te kunnen participeren is kunnen communiceren essentieel.

Eenvoudig om mee te werken

Met het screeningsinstrument dat wij voor ogen hebben moet zowel de huisarts als de verzorgende uit de voeten kunnen. Daarnaast moet het niet als een extra ballast worden ervaren om ook te kijken naar de zintuigproblematiek van mensen.

Weinig tijdsinvestering

Omdat tijd vaak een probleem is voor de eerstelijnszorg (zoals huisartsen en verzorgenden) willen we een instrument aanbieden dat weinig tijdsinvestering met zich meebrengt.

Geen meetapparatuur nodig

We zijn op zoek naar een laagdrempelig screeningsinstrument. Een instrument wat voorafgaand aan de inzet van meetapparatuur wordt afgenomen. Waarmee als het ware een voorselectie kan worden gedaan; het instrument dat wij voor ogen hebben, geeft een indicatie of mensen naar de huisarts/audicien/optometrist of oogarts et cetera moeten.

Naar beoordeling van de oudere zelf

De screeningslijst, die wij beogen, wordt samen met de oudere ingevuld. Er zijn ook lijsten beschikbaar waarin een medewerker, die voor de oudere zorgt, vragen over de zintuigbeperking invult. Voor het vervolgtraject kunnen dergelijke vragenlijsten wel worden ingezet.

Op basis van deze criteria hebben we de onderstaande screeningslijsten beoordeeld. Aangezien we geen screeningslijsten hebben kunnen achterhalen waarin beide zintuiglijke beperkingen worden onderzocht, maken we een onderscheid tussen auditieve en visuele screeningslijsten.

4.1 Auditieve screeningslijsten

Wij hebben de volgende screeningslijsten voor auditieve problemen gevonden:

- Amsterdamse vragenlijst voor auditieve beperkingen en handicap
- Hearing handicap inventory for elderly
- Internationaal onderzoeksinstrument hoortoestel aanpassing
- Hoorwijzer NVVS internetvragenlijst
- De Nationale Hoortest
- Screeningslijst auditief functioneren van ouderen, (verpleeghuis de Watersteeg)
- Vitalis Screeningsinstrument

4.1.1 Amsterdamse vragenlijst voor auditieve beperkingen en handicap

Deze vragenlijst is opgesteld door het VU medisch centrum Amsterdam. De vragenlijst omvat 30 vragen en is vooral gericht op het in kaart brengen van de hoorbeperking.

Vragenlijst

Kunt u een winkelbediende in een drukke winkel verstaan?

1a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 1b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 1a bijna nooit of soms invulde.

1b Vindt u het hinderlijk dat u een winkelbediende in een drukke winkel slecht kunt verstaan?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u met één persoon in een rustige omgeving een gesprek voeren?

2a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 2b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 2a bijna nooit of soms invulde.

2b Vindt u het hinderlijk dat u moeilijk een gesprek met één persoon in een rustige omgeving kunt voeren?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Hoort u op straat onmiddellijk vanuit welke richting een auto aan komt rijden?

- 3a Nu en zonder hoortoestel:
 bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 3b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 3a bijna nooit of soms invulde.

- 3b Vindt u het hinderlijk dat u slecht kunt horen vanuit welke richting een auto aan komt rijden?
 nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u auto's horen die passeren of aan komen rijden?

- 4a Nu en zonder hoortoestel:
 bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 4b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 4a bijna nooit of soms invulde.

- 4b Vindt u het hinderlijk dat u een auto, die passeert of aan komt rijden, slecht kunt horen?
 nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Herkent u verschillende familieleden aan hun stemmen?

- 5a Nu en zonder hoortoestel:
 bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 5b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 5a bijna nooit of soms invulde.

- 5b Vindt u het hinderlijk dat u familieleden slecht aan hun stemmen kunt herkennen?
 nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u een bepaalde melodie in een muziekstuk of lied herkennen?

- 6a Nu en zonder hoortoestel:
 bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 6b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 6a bijna nooit of soms invulde.

- 6b Vindt u het hinderlijk dat u een bepaalde melodie in een muziekstuk of een lied slecht kunt herkennen?
 nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u iemand verstaan die u aanspreekt op een verjaardagsfeest of een receptie?

7a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 7b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 7a bijna nooit of soms invulde.

7b Vindt u het hinderlijk dat u iemand, die u aanspreekt op een verjaardagsfeest of een receptie, slecht kunt verstaan?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u een telefoongesprek voeren in een rustige kamer?

8a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 8b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 8a bijna nooit of soms invulde.

8b Vindt u het hinderlijk dat u een telefoongesprek, in een rustige omgeving, slecht kunt voeren?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u horen vanuit welke hoek van de zaal een vraag gesteld wordt tijdens een bijeenkomst?

9a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 9b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 9a bijna nooit of soms invulde.

9b Vindt u het hinderlijk dat u moeilijk kunt horen vanuit welke hoek van de zaal een vraag gesteld wordt tijdens een bijeenkomst?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Hoort u het wanneer iemand van achteren naar u toe komt lopen?

10a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 10b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 10a bijna nooit of soms invulde.

- 10b Vindt u het hinderlijk dat u slecht hoort wanneer er iemand van achteren naar u toe komt lopen?
- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u een tv-presentator alleen aan zijn stem herkennen?

- 11a Nu en zonder hoortoestel:
- bijna nooit soms vaak bijna altijd
- deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 11b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 11a bijna nooit of soms invulde.

- 11b Vindt u het hinderlijk dat u een tv-presentator slecht aan zijn stem kunt herkennen?
- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u gezongen tekst (Nederlands) verstaan?

- 12a Nu en zonder hoortoestel:
- bijna nooit soms vaak bijna altijd
- deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 12b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 12a bijna nooit of soms invulde.

- 12b Vindt u het hinderlijk dat u (Nederlands) gezongen tekst slecht verstaat?
- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u zonder veel inspanning iemand verstaan die naast u in de bus of in de auto zit?

- 13a Nu en zonder hoortoestel:
- bijna nooit soms vaak bijna altijd
- deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 13b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 13a bijna nooit of soms invulde.

- 13b Vindt u het hinderlijk dat u iemand, die naast u in de bus of in de auto zit, slecht kunt verstaan.
- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Verstaat u de nieuwslezer op de radio bij een normaal volume?

14a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 14b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 14a bijna nooit of soms invulde.

14b Vindt u het hinderlijk dat u de nieuwslezer op de radio, bij een normaal volume, slecht kunt verstaan?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kijkt u onmiddellijk de goede kant op als u op straat door iemand geroepen wordt?

15a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 15b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 15a bijna nooit of soms invulde.

15b Vindt u het hinderlijk dat u soms of bijna nooit onmiddellijk de goede kant op kijkt als u op straat door iemand geroepen wordt?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Hoort u de geluiden in het huishouden (stofzuiger, wasmachine, stromend water)?

16a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 16b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 16a bijna nooit of soms invulde.

16b Vindt u het hinderlijk dat u de geluiden in het huishouden (wasmachine, stofzuiger, stromend water) slecht kunt verstaan?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u op straat het geluid van een auto onderscheiden van het geluid van een bus?

17a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 17b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 17a bijna nooit of soms invulde.

17b Vindt u het hinderlijk dat u het geluid van een auto slecht kunt onderscheiden van het geluid van een bus?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Ervaart u dat muziek te hard in uw oren klinkt, terwijl het voor omstanders aangenaam klinkt?

18a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 18b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 18a bijna nooit of soms invulde.

18b Vindt u het hinderlijk dat muziek vaak of bijna altijd te hard voor u klinkt, terwijl het voor omstanders aangenaam klinkt?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Wanneer u met meerdere mensen aan tafel zit te eten, kunt u het gesprek dan volgen?

19a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 19b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 19a bijna nooit of soms invulde.

19b Vindt u het hinderlijk dat u het gesprek aan tafel, tijdens het eten, slecht kunt volgen?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Verstaat u de nieuwslezer op tv bij een normaal volume?

20a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 20b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 20a bijna nooit of soms invulde.

20b Vindt u het hinderlijk dat u de nieuwslezer op tv, bij een normaal volume, slecht kunt verstaan?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u in een rustig huis horen vanuit welke hoek van de kamer iemand tot u spreekt?

21a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 21b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 21a bijna nooit of soms invulde.

21b Vindt u het hinderlijk dat u in een rustig huis slecht kunt horen vanuit welke hoek van de kamer iemand tot u spreekt?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u thuis de deurbel horen?

22a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 22b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 22a bijna nooit of soms invulde.

22b Vindt u het hinderlijk dat u thuis de deurbel slecht kunt horen?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u mannenstemmen van vrouwenstemmen onderscheiden?

23a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 23b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 23a bijna nooit of soms invulde.

23b Vindt u het hinderlijk dat u mannenstemmen slecht van vrouwenstemmen kunt onderscheiden?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u ritme in een muziekstuk of lied horen?

24a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 24b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 24a bijna nooit of soms invulde.

24b Vindt u het hinderlijk dat u ritme in een muziekstuk of een lied slecht kunt horen?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u iemand die u aanspreekt in een drukke straat verstaan?

25a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 25b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 25a bijna nooit of soms invulde.

25b Vindt u het hinderlijk dat u iemand, die u aanspreekt in een drukke straat, slecht kunt verstaan?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u horen met welke intonatie en stembuiging mensen spreken?

26a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 26b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 26a bijna nooit of soms invulde.

26b Vindt u het hinderlijk dat u slecht kunt horen met welke intonatie en stembuiging mensen spreken?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Hoort u op straat onmiddellijk waar zich een toeterende auto bevindt?

27a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 27b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 27a bijna nooit of soms invulde.

27b Vindt u het hinderlijk dat u op straat slecht kunt horen waar zich een toeterende auto bevindt?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Hoort u buiten de vogels zingen?

28a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 28b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 28a bijna nooit of soms invulde.

28b Vindt u het hinderlijk dat u buiten slecht de vogels kunt horen zingen?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Kunt u het geluid van verschillende muziekinstrumenten onderscheiden?

29a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 29b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 29a bijna nooit of soms invulde.

29b Vindt u het hinderlijk dat u het geluid van verschillende muziekinstrumenten moeilijk kunt onderscheiden?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Zijn er delen in muziekstukken of liederen die u mist, terwijl u andere delen in datzelfde muziekstuk wel kunt horen?

30a Nu en zonder hoortoestel:

- bijna nooit soms vaak bijna altijd
 deze situatie ken ik alleen mét hoortoestel, dus bovenstaand antwoord geeft mijn situatie mét hoortoestel weer.

Vraag 30b hoeft u alleen te beantwoorden als u bij vraag 30a bijna nooit of soms invulde.

30b Vindt u het hinderlijk dat u vaak of bijna altijd delen in een muziekstuk niet hoort, terwijl u andere delen in datzelfde muziekstuk wel kunt horen?

- nee een beetje erg hinderlijk heel erg hinderlijk

Geschiktheid

- ✓ Het achterhalen van de ervaren handicap
Eenvoudig om mee te werken
Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
- ✓ Naar beoordeling van de oudere zelf

Ouderen moeten de lijst zelf invullen. De vragenlijst is tijdsintensief en vrij lastig. Vooral omdat mensen moeten uitgaan van de situatie zonder hoor-toestel. Maar soms kennen mensen alleen nog geluiden dankzij hoortoestel; dat scheidt verwarring.

Erg goed aan de vragenlijst is dat er ook gevraagd wordt of mensen er hinder van ondervinden dat ze bij een bepaalde situatie niet horen. Niet in elke situatie is niet kunnen horen een even groot gemis. Voor het project Oog en Oor kunnen we hier een aantal goede vragen uithalen. Bijvoorbeeld:

- Kunt u thuis de deurbel horen? Zo nee, vindt u het hinderlijk dat u de deurbel niet kunt horen?
- Hoort u op straat onmiddellijk waar zich een toeterende auto bevindt? Zo nee vindt u het hinderlijk dat u op straat slecht kunt horen waar zich een toeterende auto bevindt?
- Kunt u het geluid van verschillende muziekinstrumenten onderscheiden? Zo nee, vindt u het hinderlijk dat u het geluid van verschillende muziekinstrumenten moeilijk kunt onderscheiden?

4.1.2 Hearing handicap inventory for elderly

Deze vragenlijst gaat in tien vragen in op de ervaren hoorhandicap.

Vragenlijst

- 1 Zorgt een probleem met horen er weleens voor dat u zich schaamt wanneer u nieuwe mensen ontmoet?
- 2 Zorgt een probleem met horen er weleens voordat u zich gefrustreerd voelt wanneer u met familie praat?
- 3 Heeft u moeite iemand die fluistert goed te verstaan?
- 4 Voelt u zich beperkt door een gehoorprobleem?
- 5 Zorgt een probleem met horen ervoor dat u problemen ervaart wanneer u vrienden, familie of burens bezoekt?
- 6 Kunt u door een gehoorprobleem minder naar religieuze diensten dan u zou willen?

- 7 Zorgt een probleem met horen ervoor dat u weleens ruzie heeft met familieleden?
- 8 Zorgt een gehoorprobleem ervoor dat u de tv of radio moeilijk kunt verstaan?
- 9 Zorgt een gehoorprobleem voor moeilijkheden in uw sociale leven?
- 10 Zorgt een gehoorprobleem voor moeilijkheden wanneer u naar een restaurant gaat met familie en of vrienden?

Geschiktheid

- ✓ Het achterhalen van de ervaren handicap
- ✓ Eenvoudig om mee te werken
- ✓ Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
- ✓ Naar beoordeling van de oudere zelf

Het is een makkelijk af te nemen instrument, slechts tien vragen en vraagt weinig tijdsinvestering. Erg goed aan deze lijst is dat het inzoomt op de ervaren problemen en daarmee dus de handicap in beeld brengt.

Goede vragen uit deze lijst zijn:

- Schaamt u zich weleens omdat u slecht hoort?
- Zorgt uw gehoorprobleem dat u zich gefrustreerd voelt wanneer u met familieleden spreekt?
- Heeft u moeite iemand te horen wanneer die fluistert?
- Voelt u zich beperkt door een gehoorprobleem?

4.1.3 Internationaal onderzoeksinstrument hoortoestel aanpassing

Dit internationale instrument is bedoeld om in beeld te brengen hoe mensen met een hoortoestel nu hun gehoor ervaren.

Vragenlijst

- Hoeveel uren heeft u uw hoortoestel(len) in de afgelopen twee weken op een gemiddelde dag gedragen?
- Denk eens aan een situatie waarin u erg graag beter wilde horen, voordat u uw huidige hoortoestel(len) had. Hoeveel heeft het hoortoestel de afgelopen twee weken in deze situatie geholpen?
- Denk nog eens terug aan een situatie waarin u erg graag beter wilde horen, voordat u uw huidige hoortoestel(len) had. Wanneer u uw huidige hoortoestel(len) gebruikt, hoeveel moeite heeft u dan nog steeds in deze situatie?
- Vindt u over het algemeen genomen uw huidige hoortoestel(len) de moeite waard?
- In hoeverre werd u met uw huidige hoortoestel(len) de afgelopen twee weken beperkt door uw slechthorendheid in het dagelijks leven?
- Hoeveel last denkt u dat de mensen om u heen de afgelopen twee weken gehad hebben van uw slechthorendheid met uw huidige hoortoestel(len)?
- Als u alles eens nagaat, in hoeverre heeft/hebben uw huidige hoortoestel(len) dan een verandering in levensvreugde teweeg gebracht?

Geschiktheid

- ✓ Het achterhalen van de ervaren handicap
- ✓ Eenvoudig om mee te werken
- ✓ Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
- ✓ Naar beoordeling van de oudere zelf

Voor mensen waarvan al bekend is dat ze een hoorhandicap hebben is dit een goede lijst om te checken of het hulpmiddel naar behoren werkt. Voor ons beoogd screeningsinstrument is deze lijst deels bruikbaar. Voor het vervolgt traject bijvoorbeeld, waarin we binnen verzorgingshuizen medewerkers willen trainen op het bieden van goede hoorzorg, is het een goed instrument om problematiek met een hoorhulpmiddel in kaart te brengen. Vragen die we goed kunnen gebruiken zijn:

- Hoeveel uren heeft u op een gemiddelde dag uw hoortoestel gedragen?
- Als u alles eens nagaat in hoeverre heeft/hebben uw huidige hoortoestel(len) een verandering van uw levensvreugde teweeg gebracht?

4.1.4 Hoorwijzer NVVS van internet

De Nederlandse vereniging van slechthorenden heeft op haar website een interessante vragenlijst van 10 vragen staan om slechthorendheid te achterhalen.

- 1 Kunt u in een rustige omgeving een gesprek voeren met één persoon?
- 2 Kunt u in een rumoerige omgeving een gesprek voeren met één persoon (bijvoorbeeld op een verjaardagsfeestje of in een koffiekamer)?
- 3 Kunt u in een rustige omgeving een gesprek tussen meerdere mensen volgen?
- 4 Wanneer u telefoneert, kunt u dan verstaan wat de ander zegt?
- 5 Kunt u verstaan wat er wordt gezegd wanneer u achterin zit bij een toneelstuk, kerkdienst of lezing?
- 6 Vinden anderen dat u de televisie of radio op normale geluidsterkte heeft aanstaan?
- 7 Kunt u in een drukke winkel verstaan wat de verkoopster tegen u zegt?
- 8 Wanneer u met meerdere mensen aan de tafel zit te eten, kunt u dan het gesprek volgen?
- 9 Kunt u thuis de deurbel horen?
- 10 Als u in een rustige kamer zit, hoort u het dan wanneer iemand van achteren naar u toe komt lopen?

Geschiktheid

- ✓ Het achterhalen van de ervaren handicap
- ✓ Eenvoudig om mee te werken
- ✓ Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
- ✓ Naar beoordeling van de oudere zelf

De vragenlijst is eenvoudig om in te vullen, kan in een kort tijdsbestek worden afgenomen en gaat vooral in op de handicap die mensen ervaren. Kortom een hele goede screeningslijst die voldoet aan alle door ons gestelde criteria.

4.1.5 De Nationale Hoortest

Deze hoortest wordt via de telefoon en het internet aangeboden. Via de telefoon werkt de test als volgt: piepjes worden uitgezonden en mensen moeten aangeven of ze het piepje hebben gehoord. De hoortest die via internet wordt aangeboden werkt met cijfercombinaties die worden uitgesproken en vervolgens in de juiste combinatie dienen te worden ingetoetst.

Geschiktheid

- Het achterhalen van de ervaren handicap
- Eenvoudig om mee te werken
- ✓ Weinig tijdsinvestering
- Geen meetapparatuur nodig
- Naar beoordeling van de oudere zelf

De hoortest is een eenvoudig instrument om het functieverlies te meten. De ervaren handicap wordt op deze wijze niet boven tafel gehaald. Voor de doelgroep ouderen is de internettest minder geschikt, omdat onder 75-plussers het computergebruik niet hoog is. De hoortest is te zeer gericht op alleen het functieverlies om mee te nemen bij het opstellen van de screeningslijst die wij willen opzetten.

4.1.6 Screeningslijst auditief functioneren van ouderen, verpleeghuis de Watersteeg

Deze screeningslijst wordt ingevuld door een medewerker die voor de oudere zorgt. Middels 25 vragen wordt de problematiek in kaart gebracht.

Vragenlijst

- 1 Kan de cliënt in een rustige omgeving een gesprek voeren met één persoon?
- 2 Kan de cliënt in rumoerige omgeving een gesprek voeren met één persoon (bijvoorbeeld op verjaardagsfeestjes of in een koffiekamer)?
- 3 Kan de cliënt in een rustige omgeving een gesprek tussen meerdere mensen volgen?
- 4 Wanneer de cliënt telefoneert, kan hij/zij dan verstaan wat de ander zegt?
- 5 Kan de cliënt verstaan wat er gezegd wordt, wanneer hij/zij achterin zit bij een toneelstuk, kerkdienst of lezing?
- 6 Kan de cliënt de televisie verstaan, bij een normale geluidsterkte?
- 7 Is de cliënt zelf actief met geluid bezig (radio of TV harder zetten)?
- 8 Kan de cliënt in een drukke winkel verstaan wat de verkoopster tegen hem/haar zegt?
- 9 Wanneer de cliënt met meerdere mensen aan tafel zit te eten, kan hij/zij dan het gesprek volgen?
- 10 Als de cliënt in een rustige kamer zit, hoort hij/zij het dan wanneer iemand van achteren naar hem/haar toe komt lopen?

- 11 Hoort de cliënt het wanneer iemand de ruimte binnenkomt?
- 12 Reageert de cliënt als iemand buiten zijn/haar gezichtsveld, zijn/haar naam roept?
- 13 Richt de cliënt de aandacht naar de geluidsbron (door het draaien van het hoofd)?
- 14 Is er verschil in reageren indien de geluiden van links en rechts komen? Zo ja wat is de voorkeursrichting?
- 15 Wat is het zachtste geluid waar de cliënt op reageert?
- 16 Reageert de cliënt op geluiden in huis (deurbel, telefoon, fluitketel et cetera)?
- 17 Reageert de cliënt op geluiden buitenshuis (vliegtuig, verkeer, dieren-geluiden)?
- 18 Kan de cliënt geluiden herkennen:
 - a) deur dichtslaan
 - b) telefoon
 - c) deurbel
 - d) roepen
 - e) theelepeltje in kopje (roeren)
 - f) voetstappen
 - g) radio/televisie
- 19 Heeft de cliënt wel eens last (pijn) van harde geluiden (schrikken/dichtknippen van ogen et cetera)?
- 20 Reageert de cliënt bij een onverwacht hard geluid (bijvoorbeeld door te stoppen met of verhogen van de activiteit; door schrikken et cetera)?
- 21 Kan de cliënt een luisterhouding aannemen?
- 22 Kan de cliënt gedurende langere tijd een luisterhouding aannemen? (Ofwel: kan geluid de cliënt gedurende langere tijd boeien?)
- 22 Vraagt de cliënt om herhaling van wat gezegd is?
- 23 Raakt de cliënt vermoeid, wanneer hij/zij te veel moet luisteren?
- 24 Neemt de cliënt initiatief tot communicatie?

Geschiktheid

- ✓ Het achterhalen van de ervaren handicap
Eenvoudig om mee te werken
Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
Naar beoordeling van de oudere zelf

Voor het screeningsinstrument dat wij willen gaan inzetten is deze lijst minder bruikbaar, omdat deze niet door de oudere zelf wordt ingevuld. Voor het vervolgtraject is de lijst bruikbaar om verzorgenden een handvat te bieden om zintuigproblematiek bij ouderen te signaleren.

4.1.7 Vitalis screeningsinstrument in handboek Hoorzorg ouderen onze zorg

In het handboek 'Hoorzorg ouderen onze zorg' zijn twee bruikbare bijlagen opgenomen; een anamnese screening en een woordenlijst waarmee gescreend kan worden. In het anamnese deel wordt ouderen gevraagd of zij problemen ervaren met horen. Met de woordenlijst kan het functioneren van het gehoor worden getest.

Anamnese screening

- 1 Is er sprake van pijn in het oor?
 - Hoe vaak komt de pijn voor?
 - Is de pijn wisselend of continu?
 - Is er sprake van een loopoor?
 - Eén oor (welke), of beide oren?

- 2 Is er sprake van oorsuizen?

- 3 Is er sprake van duizeligheid?
 - Gaat duizeligheid gepaard met misselijkheid?

- 4 Is er sprake van minder horen?
 - Hoe lang komt het minder horen al voor?
 - In welke situatie komt het minder horen voor?
 - Is er een situatie te bedenken wanneer het minder horen is begonnen?
 - Hoe is de cliënt erachter gekomen dat hij/zij minder hoort?

- 5 Is er sprake van klachten uit de omgeving van de cliënt over het horen?
 - Wie geven de klachten aan?
 - Wat zijn de klachten specifiek?

- 6 Is er sprake van minder horen in rumoer?
 - In welke situaties precies?
 - Verschillen in horen in verschillende ruimtes?

- 7 Is er sprake geweest van blootstelling aan harde geluiden?
 - Was er tijdens het beroep van de cliënt sprake van blootstelling aan harde geluiden?
 - Was er tijdens de hobby's van de cliënt sprake van blootstelling aan harde geluiden?

Geschiktheid

- Het achterhalen van de ervaren handicap
- ✓ Eenvoudig om mee te werken
- ✓ Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
- ✓ Naar beoordeling van de oudere zelf

Deze vragen zijn voor het vervolgtraject van het project Oog en Oor goed bruikbaar, vooral voor het achterhalen van functieverlies. Voor het achterhalen van de ervaren handicap zijn deze vragen minder geschikt. Goede vragen zijn: is er sprake van minder horen? hoe lang komt het minder horen al voor?

Woordenlijst screening

Het afnemen van de woordenlijst voor het screenen van het gehoor moet gezien worden als een indicatie van het gehoor van een cliënt. Het is van groot belang dat er tijdens de afname een aantal richtlijnen worden nageleefd:

- Het onderzoek moet plaatsvinden in een rustige, liefst stille ruimte. Ook moet er over de akoestiek van de ruimte worden nagedacht. Een ruimte met zo min mogelijk nagalm is het meest gunstig.
- De ruimte moet toegankelijk zijn voor minder valide cliënten. Zo moet de deur doorgankelijk zijn voor rolstoelen en rollators.
- Het aanbieden van de woorden door de spreker moet rustig en gelijkmatig in sterkte gedaan worden. Ook moet de spreker geen ernstig afwijkend stemgeluid hebben (hees of schor).
- Tijdens dit onderzoek is het de bedoeling dat de woorden worden waargenomen met alleen het gehoor. Het is dus absoluut niet de bedoeling dat de cliënt de mond van de spreker kan zien. Vooral mensen met een minder gehoor zijn vaak erg geschoold in spraakafzien of liplezen.
- De testleider moet een getrainde stem hebben. Dit houdt in dat de testleider op 1 meter afstand van de cliënt een beheersing over zijn/haar stem moet hebben, zodat deze met ongeveer 60 dB. klinkt in het oor van de cliënt. Dit kan gecontroleerd worden met behulp van een decibelmeter. Hoe beter de beheersing over de stem van de testleider, hoe betrouwbaarder het onderzoek.
- Mensen nemen veel verschillende prikkels tegelijk waar. Tijdens het onderzoek is het belangrijk dat de cliënt zich helemaal kan concentreren op het geluid dat moet worden waargenomen. De richting waarin de cliënt geplaatst wordt is dus belangrijk. Zet de cliënt nooit met zijn/haar gezicht in de richting van een raam of locaties waar iets te zien is.
- Er moet tijdens het onderzoek wel gelet worden op het verschil tussen gevoeligheidsverlies en verlies in het frequentie-analyserend vermogen. Dit is het verschil tussen de daadwerkelijke hoordrempel en de vaardigheid om spraak en andere complexe geluiden betekenisvol waar te nemen. Dit kan inhouden dat iemand de woorden wel goed kan waarnemen, maar niet goed kan verstaan. Dit kan een vertekend beeld geven van het verkregen resultaat uit de screening.

De woordenlijst is gebaseerd op de BLU-woordenlijst. Dit is een spondeeën woordenlijst wat betekent dat het woord twee beklemtoonde lettergrepen bevat.

De woordenlijst bestaat uit 20 woorden en dus 40 beklemtoonde lettergrepen.

Het onderzoek zal, na in achtneming van de hiervoor besproken voorwaarden, als volgt verlopen:

- 1 De cliënt wordt naar de kamer gebracht waar het onderzoek zal plaatsvinden.
- 2 De testleider legt uit wat er gaat gebeuren.
- 3 Er wordt op een afstand van 1 meter de eerste 10 woorden van de woordenlijst opgezegd. Tussen het opzeggen van twee woorden zit ongeveer 5 seconden. De cliënt heeft genoeg tijd om te antwoorden.
- 4 Op het scoreformulier wordt aangekruist welke lettergrepen niet zijn verstaan, of verkeerd zijn nagezegd. Dit gebeurt per lettergreep!
- 5 Op een afstand van 3 meter worden de laatste 10 woorden van de woordenlijst opgezegd. Tussen het opzeggen van twee woorden zit ongeveer 5 seconden. De cliënt heeft genoeg tijd om te antwoorden.
- 6 Op het scoreformulier wordt aangekruist welke lettergrepen niet zijn verstaan, of verkeerd zijn nagezegd. Dit gebeurt per lettergreep!
- 7 Het onderzoek is klaar.

De resultaten zijn genoteerd op het scoreformulier en dan kan op basis van die resultaten een spraakaudiogram worden ingevuld.

Een spraakaudiogram is een getekend beeld dat wordt afgezet tegen de intensiteit waarop de woorden van de woordenlijst zijn aangeboden. De curve van de aanbodintensiteit staat standaard in het spraakaudiogram (zie figuur 1).

Een spraakaudiogram is echter maar een indicatie van het gehoor van de cliënt.

Na het afnemen van de woordenlijst zijn er twee resultaten. Het eerste is van de eerste 10 woorden die op 1 meter afstand zijn gesproken. Het is de bedoeling dat het aantal goede lettergrepen wordt opgeteld. Dit getal wordt gedeeld door 20 (20 lettergrepen) en dan vermenigvuldigd met 100. Hieruit komt het percentage van lettergrepen wat is verstaan en goed is nagezegd. Omdat dit resultaat gemeten is op 1 meter afstand van de cliënt, kan het worden aangegeven bij de 60 db. lijn in het spraakaudiogram. Bij de afname vanaf 3 meter kan ervan uitgegaan worden dat dit op 50 db is.

Voorbeeld:

Na het onderzoek rekt de testleider de resultaten uit. In de eerste serie van 10 woorden had de cliënt 15 lettergrepen goed.

Dat wordt dus: $15 / 20 = 0,75$

Dit vermenigvuldigd met 100: $0,75 \times 100 = 75\%$

In de eerste serie (60 dB) scoort de cliënt dus 75%. De testleider zoekt op de X-as van het spraakaudiogram 60 dB. op. Op de Y-as zoekt hij 75% op. Het punt waar deze twee lijnen kruisen merkt hij aan met een gekleurde stift.

Tijdens de tweede serie van 10 woorden had de cliënt 10 lettergrepen verstaan en goed nagezegd.

Dat wordt dus: $10 / 20 = 0,5$

Dit vermenigvuldigd met 100: $0,5 \times 100 = 50\%$

In de tweede serie (50 dB) scoort de cliënt dus 50%. In het spraakaudiogram moet dus het kruispunt van de lijn vanuit de X-as bij 50 dB en de lijn vanuit de Y-as bij 50% aangegeven worden.

Er staan nu twee verschillende punten in het spraakaudiogram. Als deze punten met elkaar verbonden worden en de lijn wordt virtueel doorgetrokken, ontstaat er een lijn die ongeveer parallel loopt aan de oorspronkelijke lijn op het spraakaudiogram. Bij deze lijn geldt dat hoe verder hij van de oorspronkelijke lijn aflight, hoe slechter het gehoor is. Als het verschil tussen de oorspronkelijke lijn en de getekende lijn 35 dB of meer is, is het nodig dat er meer gehooronderzoek plaatsvindt.

Woordenlijst screening Versie A

1	2
voordeur	dakgoot
grasveld	renbaan
schaakbord	scheermes
werkdag	rashond
bouwjaar	voetbal
handdoek	trompet
leeftijd	graanschuur
fruitschaal	rookwolk
buurman	weerman
voertuig	driehoek

Scoreformulier voor woordenlijst

1	2
voor deur	dak goot
gras veld	ren baan
schaak bord	scheer mes
werk dag	as hond
bouw jaar	voet bal
hand doek	trom pet
leef tijd	graan schuur
fruit schaal	rook wolk
buur man	weer man
voer tuig	drie hoek

Woordenlijst screening Versie B

3	4
smeerkaas	badplaats
braadpan	fruitboom
jachthond	kaasplank
boomstam	roomijs
goudvis	fietspad
zangles	leeslamp
rolstoel	bakvorm
vloeistof	proefrit
ligbad	broodmes
schuifdeur	melkboer

Scoreformulier voor woordenlijst

3		4	
smeer	kaas	bad	plaats
braad	pan	fruit	boom
jacht	hond	kaas	plank
boom	stam	room	ijs
goud	vis	fiets	pad
zang	les	lees	lamp
rol	stoel	bak	vorm
vloei	stof	proef	rit
lig	bad	brood	mes
schuif	deur	melk	boer

Geschiktheid

- Het achterhalen van de ervaren handicap
- Eenvoudig om mee te werken
- Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
- Naar beoordeling van de oudere zelf

Screenen middels een woordenlijst is zeer tijdsintensief en moet bovendien worden gedaan door iemand ervaren met de methode. Het is geen eenvoudig instrument en daarom minder geschikt voor het instrument dat wij beogen.

4.2 Visuele screeningslijsten

We hebben de volgende screeningslijsten voor visuele problemen gevonden.

- Vragenlijst voor thuiszorgmedewerkers oogproblematiek
- VFQ-25
- Checklist voor herkenning van slechtziendheid
- Topiclijst universiteit Maastricht

4.2.1 Vragenlijst voor thuiszorgmedewerkers oogproblematiek

Optometristen collectief Rijnmond en Oogzorgnetwerk Rotterdam hebben een vragenlijst opgesteld die thuiszorgmedewerkers kunnen gebruiken indien zij vermoeden dat mensen oogproblemen hebben.

Vragenlijst

Instructie voor thuiszorgmedewerker:

- Doorloop de vragen met de klant en voer de tests uit indien het vermoeden bestaat dat een valincident veroorzaakt is door oogproblematiek.
- Bij twijfel over de uitvoering van de tests kan contact worden opgenomen met het Optometristen Collectief Rijnmond.

- Indien één of meerdere vragen met 'ja' worden beantwoord, dan is onderzoek door de optometrist aan te raden. Indien de klant dit wenst komt de optometrist binnen 2 weken bij de klant thuis. De klant kan dit verzoek kenbaar maken door middel van het invullen van het aanmeldingsformulier.
- Indien een vraag met * met 'ja' wordt beantwoord dient de optometrist zo spoedig mogelijk te komen.
- In de avonduren en tijdens weekenden kan bij spoed contact worden opgenomen met de Spoedeisende Hulp
- Laat indien één of meer vragen met 'ja' zijn beantwoord een aanmeldingsformulier en informatiefolder achter.
- Informeer de klant dat hij/zij over 5 dagen wordt nagebeld, mits hij/zij daar prijs op stelt, en geholpen kan worden bij het invullen van het aanmeldingsformulier. Plan dit in in de agenda van het acute team.
- Fax alle ingevulde testformulieren, ongeacht de noodzaak tot onderzoek door de optometrist.

Vragen:

- 1 Wanneer bent u gevallen (manier en situatie):
 - bij direct opstaan
 - trap of opstapje
 - niet zien van voorwerpen die op de grond staan
 - bochten te kort nemen
 - overig, namelijk:

- 2 Heeft u visusklachten? ja / nee

- 3 Hoe oud is uw bril? jaar
 Wanneer bent u voor het laatst bij een opticien geweest? jaar

- 4 Heeft u langer dan 3 jaar geleden een oogonderzoek bij een oogarts of optometrist gehad? ja / nee

- 5 Is er na dat laatste onderzoek wat verandert in uw gezondheid of medicijngebruik? ja / nee
 (Vooraf DM is van belang om te weten)
 Zo ja

- 6 Bent u de laatste tijd duidelijk gevoeliger voor licht? ja / nee

- 7 Ziet u dubbel? ja / nee
 Zo ja: Verdwijnt het dubbelzien bij het sluiten van 1 oog? ja / nee*

- 8 Heeft u beelduitval? ja / nee*

- 9 Ziet u floaters (spinrag of bewegende vliegjes)? ja / nee
 Is er een duidelijke toename van in het beeld langs drijvende bolletjes of vliegjes? ja / nee*
- 10 Ziet u lichtflitsen of heeft u recent lichtflitsen gezien? ja / nee

Tests

- Patiënt moet meest recente bril opzetten. Zorg dat de glazen schoon zijn.
- Let op of het een verbril of leesbril is of eventueel een gecombineerde.
- Beide ogen afzonderlijk testen.
- Voer 4 testjes uit:

A) Afstand test: (afstandbril of gecombineerde bril)

Laat per oog letters of woorden ter grootte van tv-ondertiteling beoordelen, ongeveer 3 meter afstand.

Waren er problemen bij de afstandtest? ja / nee

B) Leestest: (leesbril of gecombineerde bril)

Pak een krant of tijdschrift en beoordeel of minimaal de subkoppen gelezen kunnen worden.

Zorg voor voldoende licht op het te lezen object en laat patiënt zelf de voor hem/haar beste leesafstand gebruiken.

Waren er problemen bij de leestest? ja / nee

C) Beeldvormingstest: (leesbril of gecombineerde bril)

Amslerkaartje, ruitjespapier of voegen van badkamertegeltjes.

Laat patiënt naar een fixatiepunt in het midden kijken en vraag hem/haar om te beoordelen of de lijnen ononderbroken en recht zijn.

Waren er problemen bij de beeldvormingstest? ja / nee

D) Gezichtsveld onderzoek volgens Donders (zonder bril)

Zit recht tegenover de patiënt, ogen op gelijke hoogte. Allebei één oog sluiten.

Goed laten fixeren op jouw oog. Arm uitsteken en met bewegende vingers het gezichtsveld binnen komen. De patiënt geeft aan wanneer de vingers gezien worden.

In vier kwadranten herhalen. Eigen gezichtsveld is referentie.

Waren er problemen bij het gezichtsveldonderzoek? ja / nee

Bijzonderheden:

.....

.....

.....

.....

Beeldvormingstest

Amsler.

- Patiënt indien nodig leesbril op.
- Op normale leesafstand, normale verlichting op test
- Laat patiënt met de handpalm één oog afdekken.
- Fixeren op centrale kruispunt
- Laat patient terwijl hij of zij gefixeerd blijft kijken naar het middelpunt de andere lijnen beoordelen
- Laat hem of haar beschrijven
- 'Hoe verlopen de lijnen buiten het fixatiepunt?'
- 'Zijn ze krom? Zijn ze onduidelijk geworden of ontbreken er stukken aan?'
- 'Is het fixatiepunt wel te zien bij fixatie van de blik of wordt dat punt alleen maar zichtbaar als de blik er vlaknaast wordt gericht?'
- Steeds stimuleren om te fixeren.
- Herhalen met het andere oog.

Gezichtsveld onderzoek

Onderzoeker recht tegenover de patiënt, ongeveer op 60cm.

Patiënt met de rug naar het raam, eventueel lamp richter op de onderzoeker.

Laat patiënt 1 oog sluiten met de palm van zijn/haar hand.

De patiënt moet blijven fixeren, wijs hem daar constant op.

Patiënt bril op indien het noodzakelijk of beter is om de test te doen.

Belangrijkste test:

Confrontatietest volgens Donders:

- Beiden, onderzoeker en patiënt sluiten één oog. (De patiënt het linker en de onderzoeker het rechter en omgekeerd) en fixeren elkaanders andere oog.
- Vraag patient goed te fixeren.
- Strek een arm uit en beweegt zijn hand met wapperende vingers langzaam van buiten naar binnen, tot halverwege in het gezichtsveld.
- Laat patient aangeven wanneer de vingers gezien worden en vergelijk dat met onderzoekers - naar verondersteld - normale gezichtsveld.

Herhaal in dit in de 4 kwadranten, inferieur, superieur, temporaal en nasaal.

Geschiktheid

Het achterhalen van de ervaren handicap
Eenvoudig om mee te werken
Weinig tijdsinvestering
Geen meetapparatuur nodig
Naar beoordeling van de oudere zelf

Het is een goede vragenlijst om functieverlies in kaart te brengen. Een beperking van deze methode is dat deze tijdsintensief is. Er moeten verschillende testen worden afgenomen en de resultaten daarvan moeten eerst beoordeeld worden door een optometrist. In zijn totaliteit is het daarmee geen eenvoudig toe te passen screeningsmethode.

Verschillende vragen uit de lijst zijn zeer bruikbaar om functieverlies te meten:

- Heeft u visusklachten?
- Hoe oud is uw bril?
- Wanneer bent u voor het laatst bij een opticien geweest?
- Bent u de laatste tijd duidelijk gevoeliger voor licht?
- Ziet u dubbel?
- Heeft u beelduitval?
- Ziet u spinrag of bewegende vliegjes?
- Ziet u lichtflitsen of heeft u recent lichtflitsen gezien?

4.2.2 VFQ-25

Deze vragenlijst bestaat uit drie delen. De lijst gaat in op de algemene gezondheid en het gezichtsvermogen, de moeite met het uitvoeren van activiteiten en het omgaan met beperking van het gezichtsvermogen.

Vragenlijst

Deel 1: Algemene gezondheid en gezichtsvermogen

1 Hoe zou u uw algehele gezondheidstoestand omschrijven:

LEES CATEGORIEËN (omcirkel één cijfer)

Uitstekend	1
Zeer goed	2
Goed	3
Redelijk	4
Slecht	5

2 Zou u op dit moment zeggen dat uw gezichtsvermogen met beide ogen samen (met bril of contactlenzen, als u deze draagt), uitstekend, goed, redelijk, slecht, zeer slecht is, of bent u volledig blind?

LEES CATEGORIEËN (omcirkel één cijfer)

Uitstekend	1
Goed	2
Redelijk	3
Slecht	4
Zeer slecht	5
Volledig blind	6

3 Hoe vaak maakt u zich zorgen over uw gezichtsvermogen?

LEES CATEGORIEËN (omcirkel één cijfer)

Nooit	1
Zelden	2
Soms	3
Vaak	4
Altijd	5

4 Hoeveel pijn of ongemak heeft u in en rond uw ogen gehad (bijvoorbeeld branderigheid, jeuk of pijn)?

LEES CATEGORIEËN (omcirkel één cijfer)

Geen	1
Licht	2
Matig	3
Ernstig	4
Heel ernstig	5

Deel 2: Moeite met het uitvoeren van activiteiten

De volgende vragen gaan over de moeite die u misschien met sommige activiteiten heeft, met bril op of contactlenzen in, mocht u die voor deze activiteit nodig hebben.

5 Hoeveel moeite heeft u om normale krantendruk te lezen? Zou u zeggen dat u daarmee:

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

Geen enkele moeite heeft	1
Een beetje moeite heeft	2
Matige moeite heeft	3
Enorme moeite heeft	4
Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen	5
Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing	6

6 Hoeveel moeite heeft u met werkzaamheden of hobby's waarbij u goed dichtbij moet kunnen zien, zoals koken, naaien, dingen in huis repareren, of bij het gebruik van handgereedschap? Zou u zeggen dat u daarmee:

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

Geen enkele moeite heeft	1
Een beetje moeite heeft	2
Matige moeite heeft	3
Enorme moeite heeft	4
Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen	5
Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing	6

7 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, met het vinden van iets op een volle plank?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

- | | |
|----------------------------------------------------------------|---|
| Geen enkele moeite | 1 |
| Een beetje moeite | 2 |
| Matige moeite | 3 |
| Enorme moeite | 4 |
| Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen | 5 |
| Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing | 6 |

8 Hoeveel moeite heeft u met het lezen van straatnaamborden of de namen van winkels?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

- | | |
|----------------------------------------------------------------|---|
| Geen enkele moeite | 1 |
| Een beetje moeite | 2 |
| Matige moeite | 3 |
| Enorme moeite | 4 |
| Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen | 5 |
| Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing | 6 |

9 Hoeveel moeite kost het u, vanwege uw gezichtsvermogen, om een afstapje, een trap of een stoeprand af te stappen bij slechte verlichting of 's nachts?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

- | | |
|----------------------------------------------------------------|---|
| Geen enkele moeite | 1 |
| Een beetje moeite | 2 |
| Matige moeite | 3 |
| Enorme moeite | 4 |
| Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen | 5 |
| Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing | 6 |

10 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, om dingen opzij op te merken terwijl u er langs loopt?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

- | | |
|----------------------------------------------------------------|---|
| Geen enkele moeite | 1 |
| Een beetje moeite | 2 |
| Matige moeite | 3 |
| Enorme moeite | 4 |
| Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen | 5 |
| Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing | 6 |

11 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, om te zien hoe mensen reageren op wat u zegt?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

- | | |
|----------------------------------------------------------------|---|
| Geen enkele moeite | 1 |
| Een beetje moeite | 2 |
| Matige moeite | 3 |
| Enorme moeite | 4 |
| Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen | 5 |
| Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing | 6 |

12 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, met het uitzoeken en combineren van uw eigen kleding?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

- | | |
|----------------------------------------------------------------|---|
| Geen enkele moeite | 1 |
| Een beetje moeite | 2 |
| Matige moeite | 3 |
| Enorme moeite | 4 |
| Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen | 5 |
| Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing | 6 |

13 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, om bij mensen op visite te gaan, op feesten of in restaurants?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

- | | |
|----------------------------------------------------------------|---|
| Geen enkele moeite | 1 |
| Een beetje moeite | 2 |
| Matige moeite | 3 |
| Enorme moeite | 4 |
| Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen | 5 |
| Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing | 6 |

14 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, met het uitgaan om bioscoopfilms, theater of sportevenementen te zien?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

- | | |
|----------------------------------------------------------------|---|
| Geen enkele moeite | 1 |
| Een beetje moeite | 2 |
| Matige moeite | 3 |
| Enorme moeite | 4 |
| Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen | 5 |
| Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing | 6 |

15 Nu zou ik graag vragen stellen over autorijden. Rijdt u momenteel auto, tenminste af en toe?

(omcirkel één cijfer)

ja	1	ga naar vraag 15c
nee	2	

15a INDIEN NEE, VRAAG DAN: Heeft u nooit auto gereden of heeft u het autorijden opgegeven?

(omcirkel één cijfer)

Ik heb nooit autogereden	1	ga naar vraag 17
Ik heb het autorijden opgegeven	2	

15b INDIEN MEN HET AUTORIJDEN HEEFT OPGEGEVEN: Was dat voornamelijk vanwege uw gezichtsvermogen, voornamelijk om een andere reden, of vanwege zowel uw gezichtsvermogen als om een andere reden?

(omcirkel één cijfer)

Voornamelijk mijn gezichtsvermogen	1	ga naar vraag 17
Voornamelijk om andere redenen	2	ga naar vraag 17

15c INDIEN MEN AUTORIJDT: Hoeveel moeite heeft u met autorijden overdag in een bekende omgeving? Zou u zeggen dat u daarmee:

(omcirkel één cijfer)

Geen enkele moeite heeft	1
Een beetje moeite heeft	2
Matige moeite heeft	3
Enorme moeite heeft	4

16 Hoeveel moeite heeft u om 's nachts auto te rijden? Zou u zeggen dat u daarmee:

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

Geen enkele moeite heeft	1
Een beetje moeite heeft	2
Matige moeite heeft	3
Enorme moeite heeft	4
Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen	5
Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing	6

16a Hoeveel moeite heeft u met het rijden onder moeilijke omstandigheden zoals bij slecht weer, tijdens het spitsuur, op de snelweg of in stadsverkeer? Zou u zeggen dat u daarmee:

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

Geen enkele moeite heeft	1
Een beetje moeite heeft	2
Matige moeite heeft	3
Enorme moeite heeft	4
Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen	5
Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing	6

Deel 3: Omgaan met problemen met het zien

De volgende vragen gaan over hoe de dingen die u doet, beïnvloed worden door uw gezichtsvermogen. Voor elke vraag zou ik graag van u willen weten of de uitspraak voor u altijd, meestal, soms, zelden of nooit geldt.

LEES CATEGORIEËN (omcirkel één cijfer van elke lijn)

	Altijd	Meestal	Soms	Zelden	Nooit
17 Krijgt u minder voor elkaar, vanwege uw gezichtsvermogen, dan uw zou willen?	1	2	3	4	5
18 Bent u, vanwege uw gezichtsvermogen, beperkt in hoe lang u kunt werken of andere activiteiten kunt volhouden?	1	2	3	4	5
19 In hoeverre weerhoudt pijn of ongemak in of rond de ogen, bijvoorbeeld branden, jeuken of pijn, u ervan om de dingen te doen die u zou willen doen?	1	2	3	4	5

Subschaal: Veraf zien

A6 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, om bekenden aan de andere kant van de kamer te herkennen?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

Geen enkele moeite	1
Een beetje moeite	2
Matige moeite	3
Enorme moeite	4
Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen	5
Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing	6

A7 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, om actief sport te beoefenen of aan buitenactiviteiten deel te nemen waar u van houdt (zoals golf, bowlen, wandelen of fietsen)?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

Geen enkele moeite	1
Een beetje moeite	2
Matige moeite	3
Enorme moeite	4
Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen	5
Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing	6

A8 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, met het zien en genieten van programma's op de tv?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

Geen enkele moeite	1
Een beetje moeite	2
Matige moeite	3
Enorme moeite	4
Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen	5
Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing	6

Subschaal: Sociaal functioneren

A9 Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, met het ontvangen, als gastheer of gastvrouw, van familie en vrienden bij uw thuis?

(LEES CATEGORIEËN INDIEN NODIG) (omcirkel één cijfer)

Geen enkele moeite	1
Een beetje moeite	2
Matige moeite	3
Enorme moeite	4
Hiermee gestopt vanwege het slechte gezichtsvermogen	5
Hiermee gestopt om andere redenen, of op u niet van toepassing	6

Subschaal: Autorijden

A10 (Deze vraag over het autorijden onder moeilijke omstandigheden is verplaatst en heeft u reeds beantwoord als vraag 16a.)

Subschaal: Rol beperkingen

A11 De volgende vragen gaan over dingen die u misschien doet vanwege uw gezichtsvermogen. Bij elke vraag zou ik van u willen weten of dit voor u altijd, meestal, soms, zelden of nooit geldt.

(omcirkel één cijfer van elke lijn)

	Altijd	Meestal	Soms	Zelden	Nooit
a Krijgt u meer hulp van anderen, vanwege uw gezichtsvermogen?	1	2	3	4	5
b Bent u beperkt, vanwege uw gezichtsvermogen, in het soort dingen die u kunt doen?	1	2	3	4	5

Subschaal: Welzijn (#A12) en afhankelijkheid (#A13)

De volgende vragen gaan over hoe u met uw gezichtsvermogen omgaat. Geef alstublieft aan voor elk van de volgende uitspraken of de uitspraak voor u helemaal juist is, over het algemeen juist is, over het algemeen onjuist is, of helemaal onjuist is, of dat u het niet zeker weet.

(omcirkel één cijfer van elke lijn)

	Helemaal juist	Over het algemeen juist	Weet het niet zeker	Over het algemeen onjuist	Helemaal onjuist
A12 Ik ben vaak prikkelbaar vanwege van gezichtsvermogen	1	2	3	4	5
A13 Ik ga niet buiten mijn huis vanwege mijn gezichtsvermogen	1	2	3	4	5

Geschiktheid

- ✓ Het achterhalen van de ervaren handicap
Eenvoudig om mee te werken
Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
- ✓ Naar beoordeling van de oudere zelf

In zijn totaliteit is de vragenlijst te lang om te dienen als korte screeningslijst. Ook zijn sommige vragen vrij lastig gesteld en daarom niet eenvoudig in te vullen. Verschillende vragen zijn interessant om op te nemen in het door ons beoogde screeningsinstrument:

- Zou u op dit moment zeggen dat uw gezichtsvermogen met beide ogen samen (met bril of contactlenzen, als u deze draagt), uitstekend, goed, redelijk, slecht, zeer slecht is, of bent u volledig blind?
- Hoeveel moeite heeft u met werkzaamheden of hobby's, waarbij u goed dichtbij moet kunnen zien, zoals koken, naaien, dingen in huis repareren, of bij het gebruik van handgereedschap?
- Hoeveel moeite heeft u, vanwege uw gezichtsvermogen, om bij mensen op visite te gaan, op feesten of in restaurants?

4.2.3 Checklist voor herkenning van slechthoortheid

In het boek *Ooit gezien, maar nog niet uitgekeken* is de onderstaande checklist opgenomen voor het herkennen van slechthoortheid door verzorgenden.

Checklist

Klachten bij zien:

- Klaagt over een waas voor de ogen
- Zegt regelmatig lichtflitsen te zien
- Zegt vlekken voor de ogen te zien
- Klaagt over de pijn aan de ogen
- Geeft aan de klok niet goed te kunnen zien
- Zegt kringen rond lampen te zien
- Klaagt over dubbelzien
- Zegt televisiebeelden niet goed te kunnen zien
- Vraagt om extra verlichting
- Zegt helemaal niets meer te zien
- Geeft aan moeite te hebben met het herkennen van gezichten
- Zegt alles vervormd te zien
- Geeft aan last te hebben van het (zon)licht
- Zegt moe te worden van langdurig kijken
- Geeft aan traptreden onvoldoende te zien

Gedragsobservatie:

- Knippert veel met de ogen
- Knijpt de ogen vaak samen
- Maakt geen oogcontact
- Schrikt wanneer iets of iemand in zijn richting beweegt
- Stoot tegen voorwerpen
- Beweegt zich aarzelend voort
- Struikelt (of struikelt bijna) over drempels
- Loopt dicht langs de muur
- Stoot zich tegen deurposten
- Grijpt naast voorwerpen
- Botst tegen andere mensen aan
- Houdt het hoofd schuin naar boven, beneden of opzij
- Houdt leesmateriaal dicht bij de ogen
- Is niet in staat zelf bank/giro-overschrijvingen in te vullen
- Leest geen krant of tijdschriften
- Laat bestek vallen tijdens maaltijden
- Heeft vlekken op kleding
- Heeft moeite de eigen kamer terug te vinden
- Knoeit met het eten
- Raakt in een bekende omgeving verdwaald of raakt de weg kwijt
- Kan de eigen spullen niet meer terugvinden
- Is niet in staat om zelf telefoonnummers te draaien
- Heeft minder interesse in allerlei activiteiten
- Eet het bord niet helemaal leeg
- Draagt kleren die niet bij elkaar passen
- Loopt bekenden voorbij zonder iets te zeggen
- Isoleert zich geleidelijk van anderen

Geschiktheid

- ✓ Het achterhalen van de ervaren handicap
Eenvoudig om mee te werken
Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
Naar beoordeling van de oudere zelf

Voor het project Oog en Oor is het geen goede lijst om als screenings-instrument in te zetten. De lijst moet namelijk worden ingevuld door iemand die met de oudere werkt en niet samen met de oudere. Voor het vervolgtraject in Oog en Oor is de checklist wel bruikbaar. Hiermee kan de aandacht voor visusproblematiek worden ingebed in de werkprocessen van verzorgenden.

4.2.4 Topiclijst Universiteit Maastricht

Dit is een korte screeningslijst opgesteld in samenwerking met een oogarts wanneer het vermoeden bestaat van slechthooftheid.

Vragenlijst

- Kunt u licht en donker onderscheiden?
- Kunt u krantenkoppen lezen?
- Kunt u de kleine letters in de krant lezen (zo nodig met bril of contactlenzen)?
- Kunt u aan de andere kant van de kamer iemands gezicht herkennen?
- Weet u wat de medische naam is van de oogandoening die u heeft?
- Kunt u mij in uw eigen woorden vertellen wat er mis is met uw ogen?
- Wanneer bent u voor het laatst bij de oogarts geweest?
- Bij welke oogarts bent u voor het laatst geweest?
- Wanneer bent u voor het laatst bij de huisarts geweest voor uw ogen?
- Op welke leeftijd zijn uw oogproblemen ontstaan?
- Zijn uw problemen met 'zien' groter, kleiner of hetzelfde gebleven na *de laatste keer dat u bij de oogarts bent geweest?*
- Zijn uw problemen met zien groter, kleiner of hetzelfde gebleven vergeleken met *één jaar geleden?*
- Zou u op dit moment zeggen dat uw gezichtsvermogen met beide ogen samen (met bril of contactlenzen, als u deze draagt), uitstekend, goed, redelijk, slecht, zeer slecht is, of bent u volledig blind?
- Heeft u naast uw oogproblemen nog andere langdurige gezondheidsproblemen/klachten?
- Zo ja, welke van uw gezondheidsklachten (inclusief uw oogproblemen) beschouwt u als het meest belastend?

Geschiktheid

- ✓ Het achterhalen van de ervaren handicap
- ✓ Eenvoudig om mee te werken
- ✓ Weinig tijdsinvestering
- ✓ Geen meetapparatuur nodig
- ✓ Naar beoordeling van de oudere zelf

In twaalf vragen wordt de ervaren visusbeperking in kaart gebracht. De vragenlijst gaat wel al uit van het vermoeden van slechtziendheid. Daarom is deze te specifiek om te dienen als screeningslijst in het project Oog en Oor. Een aantal vragen is goed bruikbaar om het functieverlies in kaart te brengen, bijvoorbeeld:

- Kunt u krantenkoppen lezen?
- Kunt u de kleine letters in de krant lezen (zo nodig met bril of contactlenzen)?
- Kunt u aan de andere kant van de kamer iemands gezicht herkennen?

5 Conclusies

- We hebben geen vragenlijsten aangetroffen die voldoen aan alle door ons gestelde criteria.
- Er zijn meer vragenlijsten beschikbaar voor het achterhalen van auditieve beperkingen dan voor visuele problemen.
- Voor het in kaart brengen van een visus functieverlies hebben we uitgebreide vragenlijsten gevonden. We zijn echter op zoek naar een korte vragenlijst waarmee we op een eenvoudige manier kunnen screenen. Op basis van het gevonden materiaal gaan we deze opstellen.
- Voor hoorproblemen zijn er verschillende eenvoudige en korte screeningsinstrumenten beschikbaar die wij met kleine aanpassingen kunnen inzetten in het project Oog en Oor.
- We hebben in verschillende vragenlijsten goede vragen gevonden op basis waarvan zelf een korte screeningslijst gaan ontwikkelen.

6 Concept screeningslijst

Met het project Oog en Oor willen wij verzorgenden en eerstelijnszorg een eenvoudig en laagdrempelig instrument aanbieden om te kunnen achterhalen of een oudere last heeft van visuele en / of auditieve problemen. Daarnaast moet de screeningslijst voldoen aan verschillende voorwaarden. Deze komen overeen met de criteria waarop we de screeningslijsten in hoofdstuk twee hebben beoordeeld, namelijk:

- Het achterhalen van de ervaren handicap
- Eenvoudig om mee te werken
- Weinig tijdsinvestering
- Geen meetapparatuur nodig
- Naar beoordeling van de oudere zelf

Op basis van deze voorwaarden hebben wij gekozen de screeningslijst als volgt vorm te geven.

6.1 De screeningslijst voor gehoorproblemen

In deze screeningslijst willen we twee onderwerpen aan bod laten komen: de ervaren hoorhandicap en vragen over een eventueel hoortoestel.

Vragen gericht op achterhalen auditieve beperking

- Vindt u dat mensen in uw omgeving mompelen?
- Kunt u in een rumoerige omgeving een gesprek voeren met één persoon (bijvoorbeeld op een verjaardagsfeestje of in een koffiekamer)?
- Zijn gesprekken in een groter gezelschap voor u moeilijk te volgen?
- Wanneer u telefoneert, kunt u dan verstaan wat de ander zegt?
- Klaagt uw omgeving wel eens dat de radio of TV te luid staat?
- Schaamt u zich weleens omdat u iets niet gehoord heeft of omdat u iets verkeerd begrepen heeft?
- Kunt u thuis de deurbel horen?
- Ervaart u problemen omdat u dingen niet kunt horen?
- Gebruikt u een gehoorapparaat?

Vragen indien mensen een hoortoestel hebben

- Ervaart u problemen met uw hoortoestel?
- Hoeveel uren draagt u op een gemiddelde dag uw gehoorapparaat?
- Heeft uw hoortoestel een positieve invloed op uw leven?

Indien mensen heel slecht horen is het wellicht beter om de volgende vragen te stellen:

- Hoe is het met uw gehoor?
- Hoe gaat het met verstaan?
- Welk oor is het beste; is er verschil in L en R?
- Welk oor is het beste om te verstaan?

6.2 De screeningslijst voor visusproblemen

De screeningslijst voor visusproblemen omvat een extra onderwerp namelijk het in kaart brengen van het oogprobleem. Dit is nodig omdat bij oogproblematiek zich meer symptomen kunnen voordoen dan bij gehoorproblematiek. Bijvoorbeeld door oogziekten als Macula Degeneratie, Glaucoom en Staar.

Vragen gericht op achterhalen visuele beperking

- Kunt u krantenkoppen lezen?
- Kunt u de kleine letters in de krant lezen (zo nodig met bril of contactlenzen)?
- Kunt u aan de andere kant van de kamer iemands gezicht herkennen?
- Heeft u moeite met tv kijken?
- Heeft u moeite met het intoetsen van telefoonnummers?
- Heeft u moeite, vanwege uw gezichtsvermogen, met werkzaamheden of hobby's?
- Heeft u moeite, vanwege uw gezichtsvermogen, om bij mensen op visite te gaan?

In kaart brengen oogprobleem

- Zou u op dit moment zeggen dat uw gezichtsvermogen met beide ogen samen (met bril of contactlenzen, als u deze draagt), uitstekend, goed, redelijk, slecht, zeer slecht is, of bent u volledig blind?
- Bent u de laatste tijd duidelijk gevoeliger voor licht?
- Ziet u dubbel?
- Heeft u last van beelduitval?
- Ziet u spinrag of bewegende vliegjes?
- Heeft u wel eens dat het lijkt of u iets waarvan u weet dat het recht is (bv een deurkozijn), niet helemaal als recht waarneemt?
- Ziet u lichtflitsen of heeft u recent lichtflitsen gezien?
- Heeft u wel eens dat het lijkt of u iets waarvan u weet dat het recht is (bijvoorbeeld een deurkozijn), niet helemaal als recht waarneemt? (Dit is een indicatie voor zoiets als maculadegeneratie.)
- Bent u wel eens voor uw ogen bij de huisarts of oogarts geweest?

Vragen indien iemand een bril heeft

- Hoe oud is uw bril?
- Wanneer bent u voor het laatst bij een opticien geweest?
- Heeft u het idee dat uw bril nog goed werkt?

Deze concept screeningslijst gaan we nog kortsluiten met optometristen en audiciens.

7 Het vervolg van Oog en Oor

Allereerst gaan we kijken of de door ons opgestelde screeningslijst daadwerkelijk kan dienen als een laagdrempelig en eenvoudig toepasbaar instrument. Daarvoor willen wij bij 5 benaderde verpleeg- en verzorgingshuizen beginnen met het screenen middels het screeningsinstrument. Na afname van het screeningsinstrument vragen we optometristen en audiciens om eveneens bij alle cliënten van de 5 verpleeg- en verzorgingshuizen functieonderzoeken uit te voeren.

Naast dit intramurale traject gaan we onze screeningslijst ook bij thuiswonende ouderen testen. Enerzijds via huisartsen en anderzijds via ouderenadviseurs. Met de uitkomsten van de beide onderzoekstrajecten willen we meer bekendheid vragen voor niet herkende en onbehandelde zintuigproblemen bij ouderen.

We willen voor beroepsgroepen folders en handreikingen schrijven. Bovendien willen we met een landelijke campagne de ouderen zelf bereiken. En dit alles met één doel: kwaliteit van leven van ouderen verbeteren.